Algirdas Žalnierius

Papilio gatvė 3

Žvalgomieji tyrimai atlikti numatomos tiesti vandentiekio trasos vietoje, žvalgymai – remontuojamos šiluminės trasos vietoje. Vandentiekio trasa buvo tiesiama prastūmimo būdu nuo pastato Papilio g. 5 PV kampo iki pastato Papilio g. 3 ŠV kampo. Žvalgomųjų tyrimų metu buvo iškasti 2 šurfai trasos pradžioje ir jos gale bei 1 šurfas trasos posūkyje. Šiluminė trasa iš Papilio gatvės buvo nutiesta 1984 m., jos vietoje jokie archeologiniai tyrimai ar žvalgymai nebuvo atlikti. Remontuojamos trasos ilgis su posūkiais yra 15 m, plotis – 1,1–1,5 m, gylis – 1,4–2 m, ištirtas plotas – apie 24 m^2.

Tyrinėtas sklypas yra senamiesčio ŠV dalyje, prie Kauno pilies gynybinio griovio P krašto, tarp kadaise buvusio Bernardinų skersgatvio ir Neries gatvės. Sklypas Papilio g. 3 XVI–XVII a. pradžioje priklausė Sapiegų giminei. XVI a. viduryje LDK rūmų didysis maršalka Povilas Sapiega sklype pastatė mūrinį dviejų aukštų namą, kuris pagrindiniu šoniniu fasadu buvo atsuktas į pilį. Po 1624 m. gaisro jį su aplinkine teritorija įsigijo A. Masalskis ir įsteigė bernardinių vienuolyną, kuris čia gyvavo iki XIX a. vidurio.

Nuo 1861 m. vienuolyno pastatuose įsikūrė Kauno kunigų seminarija, kuri su nedidelėmis pertraukomis veikia iki šių dienų. 1928 m. architektas F. Vizbaras parengė siūlymą buvusiame Sapiegų name įrengti bažnytinį muziejų, bet 1929 m. buvo realizuotas V. Michnevičiaus projektas, pagal kurį buvo nugriauta Sapiegų namo V pusė, ant R dalies pastatant trečią aukštą (dab. pastatas Papilio g. 3). Jo rūsiuose išliko buvusio Sapiegų namo Š siena ir vėlesnės rekonstrukcijos V sienos dalis. Papilio gatvė yra viena seniausių Kaune, atsiradusi XV a., kai pilis baigė prarasti savo gynybinę paskirtį, o Š sklypo pusėje esantis pilies P griovys buvo užpiltas ir susiaurėjo apie 10–12 m (Oksas J., Kauno senamiesčio 3-ias kvartalas. Istoriniai tyrimai. Kaunas, 1983, *PRPI archyvas*, f. 5, b. 721). Archeologiniai žvalgymai ir tyrimai 2015 m. tirto objekto aplinkoje vykdomi nuo 1984 m.

Numatomos prastūmimo būdu tiesti vandentiekio trasos vietoje iškasti 3 šurfai prie pastato Papilio g. 5, prie sklypo Papilio g. 3 tvoros ŠV kampo ir prie pastato Papilio g. 3 Š sienos, ištirta apie 10 m^2. Šurfo 1 vietoje kultūriniai sluoksniai visiškai sunaikinti, geologiniai sluoksniai, kuriuos sudaro oksiduotas aliuvinis priesmėlis, 1,6–1,65 m gylyje rasti tik šurfe 2. Virš jų supilti 1–1,05 m storio žvyro ir priesmėlio sluoksniai 1–2, iškasti iš pilies P gynybinio griovio. Viršutinį 40 cm storio sluoksnį 3 sudaro maišyta pilkai rusva žemė su griuvenomis, datuotina XVII–XX a. Archeologinių radinių šurfe nerasta, tik apatiniame žvyro sluoksnyje rastos kelios žmonių (?) šonkaulių nuoskalos. Šurfas 3 iškastas prie pastato Papilio g. 3 Š sienos, 2 m nuo pastato ŠV kampo, esamo rūsio šviesliangio prieduobėje. Tyrimų metu šviesliangio dugnas pagilintas iki 2,6 m nuo dabartinio žemės paviršiaus. Po betoninėmis sienelėmis užfiksuotas rusvo priesmėlio ir žvyro mišinio sluoksnis, kurio apačios 2,6–2,7 m gylyje nuo žemės paviršiaus nerasta. Sluoksnio viršutinėje dalyje gausų plytų su braukomis nuoskalų, kurių plotis 11,5–12,5 cm, storis 8,5–9 cm. Pastebėta ir smulkių plokštinių čerpių 1,8–2,2 cm storio šukių. Dabartinio pastato pamatai yra senesni ir pagal plytų dydį ir išvaizdą datuotini XVI a.

Žvalgyta remontuojama šiluminė trasa yra Papilio g. 3 sklypo centrinėje ir R dalyje. Trasos

V gale žemės paviršiaus aukštis – H_{abs} 29,64 m, į R jis tolygiai kyla ir prie pastato Papilio g. 3 jo H_{abs} yra 29,75–29,80 m. Už sklypo tvoros esantis žemės paviršius yra 80–90 cm žemiau negu kieme.

Atkastos trasos ilgis – 15,1 m, jos dugnas V dalyje yra 1,92 m gylyje, į R ji kyla ir prie pastato Papilio g. 3 yra 1,4–1,5 m gylyje. Trasos V dalis paklota tarp dviejų XX a. viduryje pastatytų sienų II, tarp kurių yra 1,15 m tarpas, o dugnas išbetonuotas 1,93–1,95 m gylyje nuo dabartinio žemės paviršiaus.

Šio statinio P siena sumūryta iš 25x12x6 cm dydžio fabrikinių plytų, Š ir R statinio sienos nulietos iš monolitinio betono. Patalpos ilgis nuo trasos griovio V galo yra 6,6 m, ji užpilta pilka žeme su XX a. šiukšlėmis. Kultūriniai sluoksniai išliko R trasos atkarpos gale, už galinės rasto statinio sienos. Apatinį kultūrinį sluoksnį sudaro žvyras su retomis plytų nuoskalomis, geologinių sluoksnių 2 m gylyje nerasta. Greičiausiai žvyras yra iškastas iš Kauno pilies P gynybinio griovio. Virš jo supiltas iki 20 cm storio smėlio sluoksnis. Viršutinius sluoksnius sudaro iki 1 m storio žvyro, skaldos ir asfalto sluoksniai, supilti XX a.

Šioje vietoje trasos tranšėja stačiu kampu pasisuka į P, ši atkarpa yra 3,3 m ilgio, 1,5 m pločio, 1,4 m gylio. Žemės paviršiuje supiltas skaldos sluoksnis ir išlietas asfalto paviršius, jų bendras storis yra 30–35 cm. Žemiau iki griovio dugno užfiksuotas permaišytas žvyro, priesmėlio, pilkos žemės ir retų, smulkių griuvenų sluoksnis. Atkarpos V šlaito 1,1–2,25 metruose rastas 1,15 m pločio pamatas, kurio išlikęs viršus yra 1,1 m gylyje. Pamato šonai sumūryti iš 26,5–27,5x12,5–13x8–8,5 cm plytų, vidus užpildytas įvairaus dydžio rieduliais ir plytų nuolaužomis, kurios rištos baltu, riebiu kalkių skiediniu. Pamatas datuotinas XVI a.

Toliau tranšėja pasisuka R kryptimi ir baigiasi prie pastato Papilio g. 3 V šono pastatytos laiptinės pamatų. Atkarpos ilgis yra 4 m. Žemės paviršiuje supiltas skaldos sluoksnis ir išlietas asfalto paviršius, jų bendras storis yra 30–35 cm. Žemiau, iki tranšėjos dugno, kuris yra apie 1,4 m gylyje, užfiksuotas permaišytas žvyro, priesmėlio, pilkos žemės ir smulkių griuvenų sluoksnis, kuriame rasta plokštinių čerpių ir 12,5 cm pločio, 8,5 cm storio plytų gabalų. Prie laiptinės sienelės, 65 cm gylyje nuo žemės paviršiaus surasta rombo formos XVI a. grindų plytelė, kurios vienas šonas buvo padengtas žalia, dalinai numinta glazūra (1 pav.).

Dabartinio pastato rūsio laiptinės 29 cm pločio pamatas II išlietas iš betono, jis stovi ant senesnio pamato, kuris buvo aptiktas 1,1 m gylyje nuo dabartinio žemės paviršiaus, viršaus. Pamatas yra apie 75 cm pločio, jo išorinis paviršius sumūrytas iš 27,5x13,5x7 cm dydžio plytų. Plytos sumūrytos renesansiniu (?) rišimo būdu, kalkių skiedinys baltas, riebus.

Apžiūrint pastato Papilio g. 3 rūsį nustatyta, kad Š rūsio siena I gotikiniu būdu sumūryta iš 26,5–27,5x12,5–13x8–8,5 cm plytų, rištų baltu, riebiu kalkių skiediniu. Jos tęsinys užfiksuotas pirmame trasos posūkyje. Dabartinio rūsio V siena pastatyta iškertant griovelį Š pastato sie-

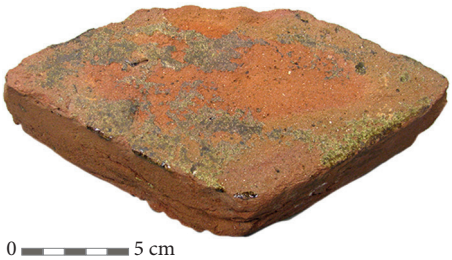

1 pav. Grindų plytelė su žalios glazūros liekanomis. A. Žalnieriaus nuotr.

Fig. 1. The remains of the green glazed floor tile

noje ir sumūryta iš 26,5–27,5x12,5–13x8–8,5 cm plytų, kurios rištos netaisyklingu renesansiniu plytų rišimo būdu. Ji yra apie 80 cm pločio. Atrodytų, kad ši ir po dabartine laiptine rastos sienos buvo pastatytos vėlesnės rekonstrukcijos metu, galbūt tai buvusios rūsio laiptinės pamatai.

Papilio St. 3

During the field evaluation, three test pits (a total of 10 m^2) were excavated. At the excavated locations, geological layers were discovered only in test pit 2, where they were at a depth of 160–170 cm. The cultural layer consisted of fill layers of gravel with sandy loam taken from the castle's S defensive ditch. The foundation of the building at Papilio St. 3 was unearthed in test pit 3; it is older than the upper part of the present building and should be dated to the 16th century. No archaeological finds were discovered, only chips of human ribs having been found in the bottom layer of gravel in test pit 2.

At the site of heating line being repaired, 19.2 m^2 were surveyed. Cultural layers had survived only at the E end of the line where, down to the bottom of the ditch, layers of sand and mixed gravel and sand were discovered under the layers of asphalt and crushed stone. A 1.15 m wide foundation datable to the 16th century was found near the building at Papilio St. 3. This was a continuation of the foundation of the N wall of the building at Papilio St. 3 and had survived after the W part of the Sapiega house had been demolished in 1929. Two masonry walls, perhaps from the basement stairwell, had been built during a later reconstruction on the inside of the N foundation. Few finds were discovered, mostly brick and flat roof tile chips. A diamond-shaped, green glazed floor tile (Fig. 1) was an exceptional find.

KERNAVĖ

Linas Girlevičius

Kriveikiškių gatvė 6

Žvalgomieji, o vėliau detalieji tyrimai sklype Kriveikiškių g. 6 susiję su jame esančio pastato prijungimu prie Kernavės miestelyje įrengtų vandens tiekimo ir nuotekų šalinimo tinklų. Sklypas Kriveikiškių g. 6 yra Kernavės senojo miesto vietos II (UK 24568) ir Kernavės archeologinės vietovės (UK 37320) teritorijose. Nuoseklūs istoriniai šios miestelio dalies tyrimai nėra atlikti. Manoma, kad Kriveikiškių gatvė yra viena seniausių dabartinėje Kernavėje. Nuo kelio į Vilnių Kernavės dvaro (vėliau vadinto Kriveikiškių palivarku) link vedusi gatvė žymima XIX a. pradžios Kernavės plane, jos trasa vizualiai atrodo nepakitusi ir XX a., ir dabartiniuose miestelio planuose.

Tyrimai, įrengiant naujus vandentiekio ir nuotekų tinklus Kernavėje, pradėti 2011 m. (*ATL 2011 metais*, V., 2012, p. 389–392). Žvalgomieji tyrimai tada vyko ir Kriveikiškių gatvėje. Joje ištirta dvidešimt 2×2 m dydžio šurfų. Arčiau Vilniaus gatvės tirtuose šurfuose 34–40, 44–48, 54 surastas 15–60 cm storio XVI(?)–XVIII a. kultūrinis sluoksnis. Tada prie sklypo Kriveikiškių g. 6 tirtuose šurfuose 49 ir 50 bei kituose archeologinio sluoksnio neaptikta. 2013 m. vyko tyrimai įrengiant vandentiekio ir nuotekų tinklus, taip pat ir Kriveikiškių gatvėje (*ATL 2013 metais*, V., 2014, p. 303–309).Čia ištirtos šulinių prieduobių vietos (plotai 35, 37–40, 44–48, 54, 91), praplečiant 2011 m. tyrimų vietas ir apimant įvadus iki sklypų. Visuose tirtuose plotuose, ypač teritorijoje arčiau Vilniaus gatvės, rastas kultūrinis sluoksnis, datuojamas nuo XVI a.